

ILLÉSNÉ KOVÁCS MÁRIA – KECSKÉS JUDIT

„EGYÜTTHALADÓ” TANKÖNYVCSALÁD MIGRÁNSOKNAK

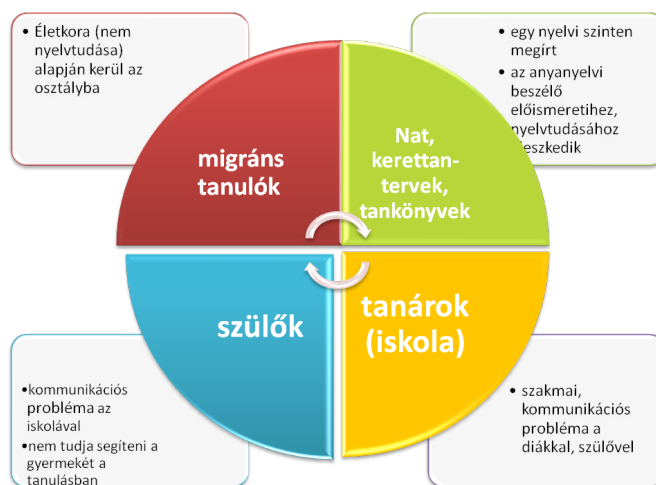
1. Problémák – célok

Az ezredfordulót követően Magyarországon érzékelhetően nőtt az Európai Unió kívülről, az úgynevezett harmadik országokból érkezők száma, akiknek egy része végleg vagy átmenetileg hazánkban kíván letelepedni, itt vállal munkát, indít vállalkozást, és természetesen gyermekeit is itt járattja iskolába. A magyar közoktatásban ezért egyre több olyan tanuló jelent meg, aki egyáltalán nem, vagy nem anyanyelvi (L1) szinten beszél magyarul. A hazai szabályozás szerint ezek a gyermekek az életkoruknak megfelelő osztályokba kerülnek, magyar nyelvtudásuk szintjétől függetlenül. A magyar anyanyelvű gyerekekkel közösen, integrált oktatásban vesznek részt, azaz esetükben is a Nemzeti alaptanterv alapján készülő kerettantervek szerint lebontott tananyag elsajátítása a feladat, annak ellenére, hogy ez többnyire komoly akadályokba (nyelvi és tartalmi) ütközik. Az alaptanterv és a kerettantervek, valamint az ezekhez készült tankönyvek egyértelműen a magyar anyanyelvű gyerekek előismereteire, nyelvi kompetenciáira építenek. A tantárgyi ismeretek nyelvi megformálása ezért L1 szinten történik, a tanulók fejlettségi szintjének megfelelő stílusban és nyelvezetten. A migráns (Európai Unió kívülről érkezett) tanulók nyelvi hátránnyal küzdenek, esetükben nem feltételezhetjük az L1 szintű maganyelv-ismeretet.

A nyelvi hátránnyal küzdő tanulói csoport azonban nyelvi, szociális, kulturális szempontból is heterogén. Számos országból érkeznek, sokan nem ismerik a latin betűs írást, eltérő kulturális és vallási háttérrel rendelkeznek.

Különböző az anyanyelvük, gyakran tipológiailag is eltérő (fektáló, izoláló) nyelvet beszélnek, eltérő magyarnyelv-ismerettel rendelkeznek, továbbá tantárgyi előismereteik szintje is változatos. Közös jellemzőjük a magyar nyelvű tantárgyi szókinccs ismeretének csekély volta. A közoktatásban elérhető tankönyvek, munkafüzetek az ő esetükben nem használhatók az eredményes és sikeres tanítás-tanulás folyamatának eszközeiként. Sem a gyermekek, sem a tanárok számára nem állnak rendelkezésre a nyelvi hátránnyal küzdők számára használható megfelelő taneszközök, amelyek lehetővé tennék a hatékony oktatást. További nehézséget jelent a pedagógusok számára a kommunikációs probléma, valamint a tanulók szaktárgyi értékelésének módszertana is. A tanulási teljesítmények mérőeszközei szintén az L1 szintű beszélők számára készültek, ezért migráns tanulók esetében nem használhatóak. Ezekkel ugyanis nem a tárgyi ismereteiket, csupán a magyar nyelvi kompetenciák (általános nyelvhasználati és szakszókinccsbeli) hiányát lehet mérni.

Problémát jelent a pedagógusok számára a magyarul nem beszélő szülőkkel való kommunikáció is. A migráns tanulók szülei magyar nyelvi ismereteik hiányában nem tudnak segíteni gyermeküknek a tanulásban, nem tudnak érdemben részeseivé válni az iskola–szülő kommunikációnak, így gyakran kevésbé hatékony támogatást tudnak nyújtani gyermeküknek, mint a nyelvi hátránnyal nem küzdő szülő társaik.

1. ábra: Problématérkép

A közoktatásban jelentkező, minden érintettre kiterjedő problématerkép (l. 1. ábra) indukálta az Együtthaladó program fő célkitűzését: a nyelvi hátránnyal küzdő tanulók magyar nyelvi kompetenciáinak fejlesztését, különös tekintettel a tantárgyi szakszókincsre, hogy magyar anyanyelvű társaikkal „együtthaladóvá” tudjanak válni. Ennek érdekében jelöltük ki a fejlesztési célokat: 1. olyan magyarnyelv-oktatási segédanyagok kidolgozása, amelyek a közoktatásban használhatóak, Nat-kompatibilisek, a tantárgyi tartalmakon keresztül fejlesztik a tanulók magyarnyelv-tudását, 2. olyan módszertani segédanyagok kidolgozása, amelyek megkönnyítik a tanárok munkáját az oktatásban, értékelésben, számonkérésben, 3. olyan taneszközök fejlesztése, amelyek lehetővé teszik a szülők hatékonyabb bekapcsolását az iskolai kommunikációba.

2. Metodikai háttér

A fejlesztési célok megvalósítása olyan módszertan alkalmazását kívánta meg, amely alkalmas arra, hogy a nyelv és tartalom fejlesztését együttesen célozza meg. Kizárólag ilyen segédanyagok használhatóak ugyanis az integrált oktatásban, hiszen ezek révén válik lehetővé a migráns tanulók magyar nyelvi kompetenciáinak fejlesztése a tanórán, a magyar anyanyelvű osztályközösséggel együtt végzett munka során. A tapasztalatok ugyanis azt bizonyítják, hogy a migráns tanulók számára külön szervezett MID-oktatás (magyar mint idegen nyelv tanóra) alacsony óraszám miatt nem elég hatékony a tantárgyi szakszókincs elsajátítása terén.

A bevándorlás következtében hasonló problémával Európában és az amerikai kontinensen is számos ország oktatása küzd. Ezért az integrált oktatás ottani formáinak, módszertanainak megismerése volt az Együtthaladó program résztvevőinek elsődleges feladata. Az amerikai és kanadai szakirodalomban CBI-ként említett (ContentBasedInstruction), illetve az európai oktatásban CLIL (Content and LanguageIntegratedLearning) néven ismert kétfókuszú oktatási formák egyszerre fejlesztik a nyelvet és a tantárgyi tartalmat. A CLIL terminus 1994-ben jelent meg Európában. A metodika lényege, hogy a tanuló számára idegen nyelven történik a tantárgyi tartalom oktatása, egyszerre zajlik az ismeretszerzés, a szaktárgyi ismeretek elsajátítása és a nyelv tanulása. A két fókusz tehát a nyelv és a tartalom. A CLIL-t alkalmazó

különböző oktatási anyagokban, tantervekben a két fókusz hangsúlya változhat (Coyle – Hood – Marsh 2010; CLIL, Eurydice 2006). A CLIL-módszere építő tantervek fontos jellemzője továbbá egyfajta flexibilitás: a tanulók életkorának, nyelvtudásának, az iskolai és a tágabb szociokulturális környezet sajátosságainak ismeretében az aktuális igényekhez igazíthatók.

Az Együtthaladó program során a nyelvre helyeztük a hangsúlyt, amely az osztályban tanulók többsége számára az anyanyelv, a migráns tanulókat tekintve pedig idegen nyelv. A tartalomfejlesztés másodlagos cél, a tantárgyak ismeretanyaga a nyelvi fejlesztés eszköze. A nyelvi fejlesztés tartalmi alapját a Nemzeti alaptanterv műveltségterületeihez kapcsolódó tantárgyak (magyar nyelvtan, irodalom, matematika, környezetismeret, természetismeret, biológia, történelem) témakörei adják. A CLIL módszer ismeretében általunk kidolgozott koncepció a *NyIT – Nyelv Integráció Tartalom* elnevezést kapta. Az elnevezés utal egy fontos, az eddigiektől eltérő sajátosságra: az integrációt ugyanolyan fejlesztendő területnek tartjuk, mint a nyelvet és a tartalmat, így valójában háromfókuszú oktatási módszertanról van szó. Az ennek alapján készülő segédkönyvek nyelve *magyar*, amely a migráns gyermekek számára másodlagos nyelv, a tanulók többségének pedig anyanyelve (L1). Az *integráció* értelmezése többsíkú: jelenti egyrészt a CLIL-hez hasonlóan a tartalom- és nyelvfejlesztés összekapcsolását. Jelenti továbbá azt is, hogy a program során létrehozott segédkönyvek az integrált oktatásban használhatók, ahol egy csoportban/osztályban tanulnak magyar és nem magyar anyanyelvű gyerekek. Az integráció harmadik értelmezése speciális, a hazai viszonyok ismeretében a program kidolgozói által fontosnak tartott társadalmi beilleszkedés elősegítését jelenti. Ennek értelmében olyan feladatokat is tartalmaznak a segédkönyvek, amelyek a tanulók beilleszkedését, integrálódását segítik szűkebb közösségükbe, az osztályba, lakhelyükre, Magyarországra, és tágabb környezetükbe, az Európai Unióba. A *tartalom* alapját a Nemzeti alaptanterv és az OM által engedélyezett kerettantervek tantárgyi ismeretei jelentik.

3. Az Együtthaladó projektek és eredményeik

Az első projekt a Miskolci Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetében nyelvész oktatók részvételével 2010-ben indult, és az eltelt időszakban 8 projektet valósítottunk meg, amelynek következtében a pro-

jektek programmá épültek. A fejlesztés során a problématerképen rögzített valamennyi területen használható segédkönyvek, taneszközök készültek. A fejlesztők összetett problémaként kezelték a migráns tanulók oktatása során jelentkező kihívásokat, ezért minden érintett számára használható komplex taneszközcsaládot hoztak létre az évek során.

2. ábra: Az Együtthaladó projektek során kifejlesztett segédanyagok és taneszközök

A segédkönyvek összeállítása előtt a KER (Közös Európai Referenciakeret) szintjeinek megfelelően készült el azon nyelvi jelenségek listája, amelyek gyakoroltatása a segédkönyvek célja. A grammatikai–szintaktikai mátrix a fonológia, morfo–fonológia, morfológia, szintaxis nyelvi szintek és a szemantika összekapcsolásával jeleníti meg a nyelvtani kategóriákat, rendeli hozzájuk a KER-nek megfelelő szintezést. Ezáltal útmutatót nyújt a szerzőknek a feladatkészítés során a grammatikai szintezéshez, de a pedagógusokat is segíti a gyakorlati munkában, hiszen támpontul szolgál a különböző nyelvi kompetenciával rendelkező migráns tanulók grammatikai ismereteinek méréséhez. Az egyes nyelvi jelenségek bemutatása kitér a formára (hangrend, illeszkedés), a különböző funkciókra példákkal együtt, és az egyes grammatikai funkciókat szintezi A1-től B2-ig.

N-7	<p>-BAN (-ban, -ben) – az inessivus ragja</p> <p>FORMA: Hangrendi illeszkedés [H-3] szerinti alakja kapcsolódik mind a magánhangzóra mind a mássalhangzóra végződő tövekhez, hangzónyújtó töveknél [N-3] hangzónyújtás (város : városban, kicsi : kicsiben, fekete : feketében, alma : almában).</p> <p>FUNKCIÓ:</p> <ol style="list-style-type: none"> Helyhatározó. Körülhatárolt tér belsejében. (Hol? Miben?) <i>A kutya a szobában van.</i> Időhatározó. Időbeli határok között (hónap, év). (Mikor?) <i>Áprilisban sokat esik az eső. 1995-ben születtem.</i> Módhatározó (pl. titokban, fejből, dióhéjban). (Hogyan?) <i>Pali jól tud fejből számolni.</i> Állapothatározó (pl. álmában, jóindulatban, eredetiben). <i>A testvérem beszél álmában.</i> Igevonzat (pl. bízik, csalódik, hisz, reménykedik). <i>Bízom a barátomban. Csalódtam benned. Hiszek a szerelemben.</i> <p>REÁLIÁK: A személyes névmások [N-38] alakjai: <i>bennem, benned, benne, bennünk, bennetek, bennük.</i> A napszakok nevei közül: <i>délben, hajnalban.</i> Mikor -N [N-8] és mikor -BAN [N-7]?</p>	<p>1. A1</p> <p>2. A2</p> <p>3. B2</p> <p>4. B2</p> <p>5. B1</p>
-----	---	--

3. ábra: Részlet a grammatikai mátrixból

A lexikai mátrix tartalmi és nyelvelsajátítási szempontok együttesén alapul, grammatikai differenciálást végez. Az egyes tantárgyak szakszókincsét évfolyamokra, témakörökre bontva A1 – B2 (egyéb) nyelvtudási szinthez rendelve mutatja be. A szavak besorolásakor figyelembe vettük a szó alaktani felépítését, a jelentés komplexitását, elvontságát, a köznyelvi szókinccsel való egyezését, és azt is, hogy milyen grammatikai-szintaktikai jelenségek kapcsolódnak hozzá. Természetesen azt is mérlegeltük, hogy mennyire fontos a szó a témakör elsajátításához. Ennek megfelelően A1 szintre kerültek a témakör ismeretéhez elengedhetetlenül szükséges egyszerű (nem összetett, legfeljebb egy képzőelemet tartalmazó) szerkezetű szavak, amelyek A1 szinten előforduló grammatikai és szintaktikai szerkezetekben használhatók. Ezek a szakszavak általában azonos jelentéssel a hétköznapi szókinccsben is jelen vannak (*víz, vers, szám, jelen, jövő, pénz, gép*). A2 szintre kerültek azok a szavak, amelyek a témakör alaposabb megértéséhez szükségesek. Ezek lehetnek egyszerű, összetett vagy képzett szavak és A1 – A2 szinteknek megfelelő grammatikai és szintaktikai szerkezetekben használhatók (*hagyomány, költemény, alaphelyzet, egyenlítői éghajlat*). Ezen a szinten sok olyan szó található,

amely az adott témakör A1 szintű szavával alkot szóösszetételt vagy szószervezetet. Itt megtalálhatók olyan lexémák is, amelyek részei a hétköznapi szókincsnek, de szakszóként más jelentésben használatosak (*szög, jel, szomszéd*). B1 szintre azok a szakszavak, kifejezések kerültek, amelyek a témakör alapos elsajátításához szükségesek, sokszor elvont, nehezen érthető fogalmakat takarnak (pl. *gondolatritmus, konfliktus, stílusirányzat, spóra*). Az ide sorolt elemek gyakran összetett, többszörösen összetett szavak, tartalmaznak képzőt/képzőket, és az A1 – A2 – B1 szinteken előforduló grammatikai és szintaktikai szerkezetekben jelennek meg (pl. *négyzetes arányosság, cselekmény kibontakozása, a háromszög beírt köre*). A B1 szint lexikai elemei általában nem tartoznak a hétköznapi szókincsbe. Az egyéb csoportba azok a lexikai elemek kerültek, amelyek komplex jelentésűek, szerkezetük összetett vagy többszörösen összetett, illetve olyan grammatikai, szintaktikai szerkezetekben használatosak, amelyek nem tartoznak az A1 – A2 – B1 nyelvi szintekhez (pl. *szimbólum, történelmi ballada, nem megfordítható transzformáció, a mondat másodlagos jelentése*). A B2 szint tartalmazza azokat a lexémákat vagy szintagmákat, melyek a témakör főbb jelenségeihez tartozó differenciált ismereteket fejezik ki. Szerkezetüket tekintve a lexémák lehetnek többszörösen képzett, többszörösen összetett szavak, amelyek általában a B2 nyelvi szintekhez tartozó grammatikai, szintaktikai szerkezetben fordulnak elő (munkaerő-piaci kommunikáció, *pályaalkalmasság*).

A mátrix készítésével a pedagógusoknak is szeretnénk volna segíteni, ezért a hétköznapi szókincshez kapcsolódó elemeket külön jelöltük, hogy a segédanyagban és a tanórákon könnyebb legyen a gyakoroltatásuk. Ezt az alsó index jelöli. A hétköznapi szókincs általános és konkrét fogalmi csoportokba rendezését az európai nyelvek egységes rendszerű leírásának megfelelően jelöltük (Aradi–Erdős–Sturcz 2000). A szó utáni alsó index a megfelelő fogalmi csoportra utal (pl. *történelem*_{7.8.2} = intellektuális és művészeti tevékenységek). Ha a hétköznapi szókincsben nem a mátrixban szereplő szakszó, hanem annak egy része (elő- vagy utótagja) fordul elő, akkor a köznapi szókincs eleme is szerepel a fogalmi csoport száma előtt (pl. *oldalfelező oldal* 7.4.8. pont). Felső indexszel jelöltük, ha egy szó több különböző jelentésben szerepel, és lábjegyzetben adtuk meg az adott tantárgy esetében használt jelentést (pl. *nyelv*¹ a szájban lévő izmos, mozgékony szerv; *nyelv*² szavakat

alkotó, beszédhangokból álló jelrendszer mint a gondolatok kifejezésének és a társadalmi érintkezésnek az eszköze'). A jelentések megadásában a *Magyar értelmező kéziszótár* szócikkeire támaszkodtunk. A lexikai mátrix használói egyrészt a pedagógusok, akiknek elsősorban a különböző nyelvtudási szinten álló tanulók tantárgyi tudásának mérőeszközeként javasoljuk az alkalmazását (az A2 nyelvtudási szinten álló gyermektől az A1 – A2 szintekre sorolt szakszavakat kérjék számon). Másrészt a segédkönyvek szerzői alkalmazzák munkájuk során, akik a feladatok szintezésekor támaszkodnak a szavak besorolására.

A1	A2	B1	Egyéb
történelem ^{7.8.2.}	forrás	történelmi ^{történe.}	
történész	történelmi ^{történe.}	^{lem7.8.2.} idő	
múlt	^{lem7.8.2.} forrás	változás	
jelen	^{tárgy7.4.5.} tárgy	folyamatosság	
jövő	emlék/forrás	ok ^{6.7.4.5.}	
szerszám	írott ^{7.13.1.} (képi) forrás	következmény	
pénz ^{7.9.6.}	íratlan ^{7.13.1.}	tény	
fegyver ^{7.6.7.}	hagyomány	bizonyíték	
gép	szokás	nyelvtudomány ^{nyelv7.13.1.}	
épület ^{7.4.6.}	hagyomány	rokon nyelv ^{nyelv7.13.1.}	
levél ^{7.6.3.}		jövevényszó	

4. ábra: Részlet a lexikai mátrixból

Az egyes tantárgyakhoz kapcsolódó, a tankönyvek mellett használható segédkönyvek a lexikai mátrixban rendszerezett szakszókincset gyakoroltatják. A tananyagra építő feladatok A1 – B2 szintű nyelvtudáshoz igazodnak. A különböző szinteket a gyerekek számára is egyértelműen jelöltük (a program emblematikus figurája Kócos, a puli, az ő csontjainak száma jelöli a feladatok nehézségi fokát). Ez a megoldás lehetővé teszi az önálló tanulást, és a sikerélményt is biztosítja, mert a tanulók a nyelvtudásuknak megfelelő feladatot kapnak.

Az A1 szintű feladatok igénylik legkevésbé az írást, azért, hogy a latin betűket még nehézkesen használók is sikerélményhez jussanak. Jellemző feladattípus ezen a szinten a kép – szó párosítás, a betű-kiegészítés, szókigyó, mondatok időrendbe állítása. A feladatok megalkotása során az A1 szinthez kötődő grammatikai-szintaktika jelenségeket alkalmaztuk (hangrendi illeszkedés, tárgyrag, többes szám jele, jelen idejű igeragozás) az A1 szintre sorolt szakszókincs gyakoroltatása céljából.

A2 szinten nő az írás terjedelme, szavakat, szó szerkezeteket kell pótolniuk, ragozási sorokat, paradigmatafogakat megalkotniuk. Ezen a szinten rövid terjedelmű szövegek is megjelennek az óra anyagához kapcsolódóan. A feladatok természetesen az A2 szinthez kötődő nyelvtani jelenségekkel összhangban állnak.

B1 szinten már az összetettebb grammatikai tudás (múlt idő, feltételes mód) lehetővé teszi nagyobb szövegegységnyi írásbeli feladatok megoldását is. Jellemző típus a mondatalkotás megadott szavak segítségével, az irányított fogalmazás. A feladatok a B1 szintű grammatikai és lexikai mátrixra épülnek.

B2 szinten szövegegységnyi feladatmegoldás várható el a tanulóktól. B1 és B2 szinten hasonló feladattípusok jelennek meg, de a gyakoroltatni kívánt szavak mind alaktani, mind jelentéstani szempontból bonyolultabbak, a szó szerkezetekben vonzatok, kötött szókapcsolatok is előfordulnak.

24. Keresd meg Magyarországot megéltt Segit a 17. feladatban a térképi Ird a számokat a kinti képekkel!

1. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	11. Pest megye
2. Baranya-Arany-Zemplén megye	12. Komárom-Esztergom megye
3. Baranya	13. Nógrád megye
4. Somogy	14. Heves megye
5. Tolna megye	15. Jász-Nagykun-Szolnok megye
6. Vas megye	16. Hajdú-Bihar megye
7. Nóra megye	17. Bács-Kiskun megye
8. Zala megye	18. Csongrád megye
9. Győr-Ménfőcsanak-Sopron megye	19. Bács-Kiskun megye
10. Fejér megye	

51. Mit természeteltek az ókori Mezopotámiában? Ird a növények nevét a képek alól!

olva, épa, kora, biza, fűz, hagyma, lenest, rpa

M1? _____

M1? _____

M1? _____

M1? _____

M1? _____

M1? _____

59. Mit látaz a képen? Készít 8-10 mondatos fogalmazást!

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

5. ábra: Példák a különböző nyelvi szintű feladatokra

A segédkönyvekben a grammatikai jelenségek gyakoroltatására a tartalom adta lehetőségeket használjuk, így ezek nem követik a hagyományos nyelvkönyvek nyelvtanítási metodikáját, a grammatikai elemek egymásra épülését. Minden témakör feldolgozása során megjelennek az A1 – A2 – B1 – B2 szintű feladatok, ezáltal is megkönnyítve a migráns tanulók bekapcsolódását az oktatásba. Ezek a gyerekek ugyanis az év bármely szakaszában érkehetnek az osztályba, fontos, hogy az oktatás különböző fázisaiban is be tudjanak kapcsolódni a tanítás-tanulás folyamatába.

A NyIT módszer lényegi eleme a nyelv és tartalom integrálásán túl a társadalmi integráció elősegítése is. A segédkönyvek feladatai az integráció különböző fázisait is segíteni kívánják. A gyermek számára az integráció elsődle-

gesen az osztályközösségbe való beilleszkedést jelenti. Nyilvánvaló, hogy egy összeszokott közösségbe eltérő kultúrájú és nyelvű gyermek beilleszkedése támogató pedagógusi háttér mellett is rendkívül nehéz feladat. A segédanyagokban a beilleszkedés folyamatát közvetlen és közvetett kapcsolatteremtő (koope- ratív) feladatok segítik. A közvetlen kapcsolatteremtő feladattípusban a migráns tanulónak az osztálytársával, padtársával közösen kell a megoldást megtalálnia.

Ki használja az alábbi köszönéseket? Kérj segítséget az osztálytársadtól! Viszont- látásra! Viszlát! Csokolom! Csók! Csó! Csá! Helló! Puszi! Pál! (Nyelvtan 5: 21/48)

A másik típus nem tartalmaz utasítást a segítségkérésre, de a feladat megoldása megkívánja, hogy a tanuló kapcsolatba lépjen osztálytársaival.

Írd le öt osztálytársad nevét! Figyeld meg a magyar neveket: családnév + ke- resztnév! (Irodalom 7: 65/9)

A közösségbe való beilleszkedést tágabb értelemben is fontosnak tartjuk. A feladatok révén európai és magyar értékeket közvetítünk, ismereteket nyújtunk az Európai Unióról és Magyarországról. Az integráció ezen értelmezése összhangban áll a Nemzeti alaptanterv kiemelt fejlesztési feladatával, amelyet a migráns gyermekek számára közvetítenünk kell. A közvetlen információadás mellett a segédkönyvek illusztrációit is a magyar és az európai kultúrkörből választottuk: a fotókon Magyarországon termő növényeket, ha- zánkban és Európában honos állatokat, magyar és európai tájképeket láthat- nak a diákok. Munkájukat végigkíséri Kócos, a magyar puli, akinek csontjai jelzik a feladatok nehézségét.

Kifejezetten jól szolgálják az integrációt a *csoportfeladatok*, amelyekben a különböző nyelvű és esetleg eltérő életkorú, de a feladat sikeres megoldásá- hoz mindenképpen eltérő magyar nyelvtudási szinttel rendelkező gyermekek együttes munkájára van szükség. A csoport minden tagjának részt kell vennie a feladat elkészítésében, ugyanakkor a csoport szervezése és a részfeladatok ki- jelölése történhet a pedagógus irányításával vagy a gyerekek döntése alapján. A csoportmunkák alkalmazhatók a tanórákon is, vagy ütemezett határidőket (akár egy-két hetet is) adhat a pedagógus a számonkérésükre. E feladattípus- ban a diákok egymástól való tanulásának pedagógiai elvére építettek.

Az Együttthaladó tankönyvekhez feladatlapok is készültek, amelyek alkal- masak a szaktárgyi előmenetel mérésére, továbbá a magyar nyelvi kompe- tenciafejlesztés eredményességének mérésére is. Minden, a programban részt vevő tanuló magyar nyelvi kompetenciáit mértük a segédkönyvek használa- tát megelőzően és a kipróbálást követően is.

Az iskola, a szülő és a diákok kommunikációjának erősítésére szókérték készülték, a játékos nyelvtanulás kiegészítő eszközeiként. A kérték elsődlegesen szókinccsbővítésre használhatók. Minden kérték egyik oldalán egy grafika látható, a másik oldalán a grafikának megfelelő szó vagy kifejezés található. A szó alatt egy mondat segít az adott szó, kifejezés értelmezését, használatát. A 200 kértékből 174 az iskolai élet különböző témaköréhez kapcsolódik. A szavak és témakörök kapcsolatát ikonok jelölik. Megjelöltük az iskola–diák–szülő kommunikáció fontos elemeit: azokat az okmányokat, amelyekkel a gyermeknek rendelkeznie kell (*lakcímkérték, diákigazolvány*), tanórán kívüli tevékenységekhez kapcsolódó szavakat (*szakkör, ünnepség*). További ikonok jelzik az egyes tantárgyakhoz kötődő szakszókinccset. Kócos lábnyoma jelzi a környezetismeret tárgy szakszókinccset (*alföld, dombság*), dominó jelöli a matematikaórán használt kifejezéseket (*szorzás, osztás*), nyitott könyv az irodalomhoz kapcsolódókat (*ritmus, versszak*), egy golyóstoll a magyar nyelvtan nehezen elsajátítható részét, a *ly/j* helyesírásához tartozó szókinccset. A mondatalkotás fejlesztését szolgálja a 14 mondatkérték, amelyek a szókértékkel együtt használhatók különféle mondatok megformálásához. A játékhoz feladatkérték, utasítások is készültek, hogy alkalmazásuk valóban a játék, a versenyzés izgalmát nyújtsa. A játéknak nagy sikere volt a tanórán és a tanórán kívüli alkalmazásban is. A differenciált órákon különösen a tantárgyi szókinccshez kapcsolódó kértéket forgatták szívesen a gyerekek. A színes, izgalmas, nem szokványos taneszköz motiválta a tanulókat a szókinccs elsajátításában, bővítésében.

A módszertani útmutató főként a pedagógusok számára nyújt támogató háttér: ismerteti a migránsokkal kapcsolatos jogi információkat, segítséget ad a segédkönyvek alkalmazásához, ismerteti azok módszertani lényegét, használtuk lehetőségeit és módjait, illetve a próbaoktatások tapasztalatait összegzi.

4. Összegzés

Az Együttthaladó tankönyv- és taneszközcsaládot migráns tanulókat integráltan oktató közoktatási intézmények próbálták és próbálják ki a tanítás-tanulás folyamatában. A munkában 6 intézmény már több éve részt vesz: Erzsébetvárosi Kéttannyelvű Általános Iskola, Szakiskola és Szakközépiskola, Kőbányai Janikovszky Éva Angol–Magyar Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola, Kőbányai Szent László Általános Iskola, Magyar–Kínai Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola, Orchidea Angol–Magyar Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola,

Szent István Gimnázium. Tapasztalataikat minden kipróbált taneszköz esetében megosztották velünk, és a segédanyagok végleges formája ezen gyakorlati kipróbáláson alapuló visszajelzések figyelembe vételével történt. Az eszközök gyakorlati hasznát az elvégzett kompetenciamérések számszerűsített módon is alátámasztják minden tanulói csoport esetében. A program módszertani újításának elismeréseként 2011-ben Európai Nyelvi Díjat kapott.

Felhasznált irodalom

- Aradi András – Erdős József – Sturcz Zoltán 2000. *Küszöbszint: magyar mint idegen nyelv*. BME Műegyetemi Távoktatási Központ. Budapest.
- Coyle, Do – Hood, Philip – Marsh, David 2010. *CLIL – Content and Language Integrated Learning*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Eurydice 2006. *Tartalomalapú nyelvoktatás (CLIL/ EMILE) az európai iskolákban*. http://eacea.ec.europa.eu/eurydice/ressources/eurydice/pdf/0_integral/071HU.pdf (2015.09.01.)
- Nat 2012. 110/2012 (VI. 4.) Korm. rendelet. A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. *Magyar Közlöny*. 66. www.magyarokozlony.hu/pdf/13006 (2015.12.10.)
- NyIT és CLIL. <http://egyutthalado.uni-miskolc.hu/clil.html> (2013.01.25.)

Abstract

The Step Together project is a development project implemented by the Hungarian Linguistics and Literature Institute of the University of Miskolc Faculty of Arts. The main purpose of the projects are to develop L2 Hungarian learning aids for migrant children learning in Hungarian public education and grant methodological help to subject teachers. These materials can be applied with the Hungarian approved subject textbooks, because the lexical and grammatical base is based on the Nat (National Core Curricula) and the exercises are levelled by the CEFR proficiency levels from A1 to B2 level. A new CLIL-based teaching method, called NyIT (Language – Integration – Content) was applied in the teaching materials. The closer target groups of the Step Together program are migrant students aged between 8 and 14 with literacy skills, who are non-native speakers of Hungarian, and their subject teachers. The broader target groups are the migrant children's families and their non-native Hungarian-speaking peers, in and outside the school. The program was awarded with European Language Label award in 2011.